

14.

AZ ÉRO SZ ÉS A MÁMOR VÁLTOZATAI

Ezután megvizsgáljuk a Platón által Diotima szájába adott szerelem-elméletet; de előbb meg kell emlékeznünk arról, amit Platón az *érosz* magasabb formájáról mint állapotról mond, vagyis arról, ami akkor történik, amikor az *éroszt* pusztá tudattartalomnak tekintjük. PLATÓN a megszemélyesített *Erósz*t már a *Lakomá*-ban »hatalmas *daimonnak*«, »az isteni természet és a halandó természet közti köztes lénynek« nevezzi: neki kell kitöltenie a kettő közti rést¹³. A *Phaidros*ban bőven beszél a *μανία*-ról [*manía*]. E szót nem könnyű lefordítani: a betű szerinti változatról, a »mániáról« manapság valami negatív és beteges jut eszünkbe, éppúgy, mint a *renaissance* humanistái által használt »dühről« (gondoljunk a Giordano Brunónál olvasható »heroikus dühökre«). Egy szenvedélyes állapotról beszélhetnénk, az »isteni lelkesedésről«, az éber elragadtatásról vagy mámorról: ez pontosan ahhoz vezet, amit minden erotikus állapot nyersanyagáról már elmondtunk. PLATÓN egy lényeges pontot hangsúlyoz, midőn a »*mania*« két formáját különbözteti meg: »az egyik az emberi betegségből, a másik az isteni elragadtatásból ered: következtükben úgy érezzük, hogy a törvények és a megszokott normák nem vonatkoznak ránk«¹⁴. Az utóbbi – mondja PLATÓN – »egyáltalán nem ijeszt meg bennünket«; nagy jótétemények származhatnak belőle. És amikor speciálisan az *érosz*ra utal, ezt mondja: »Nagy szerencse a *mania*, amellyel az istenek bőkezűen megajándékoznak, amikor létrehozzák a szerelmet annak lelkében, aki szeret, és akit szeretnek«¹⁵.

Itt az a legfontosabb, hogy az *éroszt* mint *maniát* olyan tágabb összefüggésbe helyezi, amely lehetséges metafizikai dimenzióját jól kidomborítja. Valójában Platón – amikor négy istenségre vonatkoztatja – a pozitív, nem patológikus, nem ember-alatti *mania* négy fajtáját különbözteti meg: a szerelem *maniáját*, amely Aphroditéhez és Erószhoz kapcsolódik; Apollón prófétai *maniáját*; Dionüszosz beavatottjainak *maniáját*; végül a múzsák prófétai *maniáját*¹⁶. MARSILIO FICINO

¹³ *Lakoma*, 202d—e.

¹⁴ *Phaidros*, 265a.

¹⁵ *Phaidros*, 245b.

¹⁶ *Phaidros*, 265b.